

Beroepsprofiel

Mei 2017

Inhoud

1. Inleiding en voorgeschiedenis	2
2. Het beroep speltherapeut	4
2.1. Kernbegrippen	4
2.2. De speltherapeutische basishouding	6
2.3. Theoretische basis	7
3. Taken en competenties speltherapeut	8
3.1. Specifieke taken van de speltherapeut	8
3.2. Specifieke kennisdomein speltherapeut	9
4. Literatuur	11

1. Inleiding en voorgeschiedenis

In dit Beroepsprofiel, opgesteld door de Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten (NVVS), worden de beroepscompetenties van de speltherapeut omschreven.

Het Beroepsprofiel beoogt een instrument te zijn om de kwaliteit en de positie van het beroep te bevorderen en te bewaken.

Dit Beroepsprofiel is van toepassing op alle gediplomeerde/gecertificeerde speltherapeuten die lid zijn van de NVVS.

Het eerste beroepsprofiel van de NVVS werd in juni 2000 door de leden aangenomen. Nieuwe ontwikkelingen en inzichten maakten herziening noodzakelijk. Een revisie van het Beroepsprofiel is tot stand gekomen na twee expertmeetings in het najaar van 2008.

In 2013 is het Beroepsprofiel herzien na raadpleging van de NVVS-intervisiegroepen.

Een belangrijke ontwikkeling van de NVVS is de aansluiting bij de Federatie Vaktherapeutische Beroepen (FVB) per 1 januari 2017. Voorafgaand aan dit besluit heeft een werkgroep van de NVVS het beroepsprofiel van de NVVS vergeleken met het vigerende overkoepelende beroepscompetentieprofiel van de FVB (het beroepscompetentieprofiel GZ Vaktherapeut). De ALV heeft op advies van de werkgroep besloten dat het beroepsprofiel van de NVVS in voldoende mate aansluit bij het beroepscompetentieprofiel GZ Vaktherapeut, met een aantal opmerkingen om deze tekst op enkele punten aan te vullen.

Daarnaast heeft de werkgroep geconstateerd dat het taalgebruik van de beide teksten niet geheel bij elkaar aansluit. In de systematiek van de FVB is het aan elke aangesloten beroepsvereniging om een beroepsspecifieke uitwerking te maken het overkoepelende beroepscompetentieprofiel. De eerste stap voor de NVVS is het reviseren van de huidige tekst van het beroepsprofiel met als doel om, waar mogelijk, het taalgebruik en de definities van de gehanteerde begrippen in lijn te brengen met het beroepscompetentieprofiel GZ Vaktherapeut, en waar noodzakelijk nieuwe begrippen te definiëren.

Deze revisie is tot stand gekomen naar aanleiding van het besluit, in de ALV van 11 juni 2016 genomen, met de volgende inhoud:

De algemene vergadering van de NVVS stelt vast dat de teksten van het Profiel Vaktherapeutische beroepen en van het huidige beroepsprofiel van de speltherapeuten niet op elkaar aansluiten in taalgebruik en gebruik van terminologie en vraagt het bestuur in 2017 een werkgroep in te stellen om de tekst van het beroepsprofiel van de NVVS te evalueren en waar nodig aan te passen.

Het beroepsprofiel speltherapeut heeft in dit opzicht, in navolging van het Profiel Vaktherapeutische Beroepen (FVB, 2008), een *descriptieve* en *prescriptieve* functie.

Descriptieve functie

De beschrijving van het beroep speltherapeut verschaft aan buitenstaanders (andere beroepsgroepen, beleidsmakers, hulpvragers) duidelijkheid over wat men van de speltherapeut kan verwachten. De beroepsdefinitie en het overzicht van beroepstaken geven de identiteit van het beroep weer. Tevens wordt beschreven op welke verantwoordelijkheden de speltherapeut mag worden aangesproken en op welke wijze de kwaliteit van het beroep en de beroepsuitoefening wordt bewaakt. Het profiel is voorzien van een beschrijving voor alle beroepsbeoefenaren; zowel voor hen die werken in instellingen in het onderwijs, in instellingen voor jeugdzorg en overige hulpverleningsorganisaties, als voor diegenen die als vrijgevestigd therapeut werkzaam zijn.

Prescriptieve functie

Het beroepsprofiel heeft ook een voorschrijvende functie en is in die zin tevens een voorloper van opleidingsprofielen. Dat wil zeggen dat op basis van het uiteindelijk *intern gevalideerde* en *extern gelegitimeerde* beroepsprofiel – dat betekent zowel door speltherapeuten goedgekeurd

als voor en door organisaties waarmee zij te maken hebben als herkenbaar aangegeven - verder gewerkt kan worden aan de ontwikkeling van opleidingen.

Een belangrijk onderdeel van een beroepsprofiel is de beschrijving van de vaardigheden waarover de speltherapeut moet beschikken. Ook biedt het beroepsprofiel een basis voor de toetsing van het handelen van de beroepsbeoefenaren en het bewaken van de kwaliteit van het beroep.

Beroepsethiek en beroepscode

De speltherapeut wordt in haar handelen gestuurd door een aantal waarden en normen. De speltherapeut

- Is integer in de relatie ten opzichte van de cliënt en betrokkenen uit het cliëntensysteem;
- Is zich bewust van eigen waarden en normen en hoe die een rol kunnen spelen in de therapie;
- Werkt volgens NVVS-Richtlijnen, wanneer deze vastgesteld zijn en daar waar deze van toepassing zijn;
- Werkt volgens de geldende Beroepscode.
De Beroepscode NVVS (2008) heeft tot en met 31 december 2016 als leidraad gediend voor het juridisch/ethisch handelen van de gediplomeerde leden van de NVVS. Deze staat naast het Beroepsprofiel, waarin het beroepsinhoudelijk handelen is beschreven.
Met ingang van 01-01-2017 geldt de Beroepscode voor Vaktherapeuten.

2. Het beroep speltherapeut

2.1. Kernbegrippen

Wat is speltherapie

Speltherapie is een vorm van psychotherapie voor kinderen, waarbij spel als middel gebruikt wordt om een kind te begrijpen en te helpen. Spel is de taal van het kind. De spelkamer is zo ingericht dat het kind zoveel mogelijk in vrijheid met speelgoed en expressiemateriaal kan spelen. De speltherapeut is voorspelbaar, heeft een empathische en accepterende grondhouding en volgt het kind in zijn spel. De therapeut brengt onder woorden wat er gebeurt in het spel en/of speelt mee. Doel van speltherapie is om een (potentieel/dreigende) gestagneerde ontwikkeling van het kind weer op gang te brengen. Het spel geeft het kind gelegenheid om te ontspannen, gedachten, gevoelens en wensen te uiten, ervaringen te verwerken, te experimenteren met allerlei vormen van gedrag, waardoor het kind emotioneel en cognitief nieuwe inzichten kan verwerven.

Doelstellingen

Speltherapie is erop gericht om een (dreigende) stagnatie in de ontwikkeling of het functioneren van een cliënt op te heffen en een optimale groei en ontwikkeling te bereiken. Middels speltherapie kan een cliënt komen tot verandering, ontwikkeling, stabilisatie of acceptatie op emotioneel, gedragsmatig, cognitief, sociaal of lichamelijk gebied.

De behandelstellingen van de speltherapeut vertonen overeenkomsten met die van de overige vaktherapeutische, psychotherapeutische-, medische-, agogische- en gedragswetenschappelijke beroepsgroepen werkzaam voor dezelfde doelgroepen

Therapeutische relatie

De speltherapeutische relatie is gebaseerd op een cliëntgerichte basishouding van de therapeut. De speltherapeut heeft een positief focus en richt zich op het herstellen en versterken van de eigen vermogens van de cliënt.

Spel

In de veilige en vrije situatie van het spel kan de cliënt zich uiten en eigen gevoelens, gedachten, ervaringen en gedrag exploreren en controle ervaren in het omgaan met de wereld om zich heen. Spel biedt unieke expressie-, exploratie- en ervaringsmogelijkheden, die kunnen leiden tot ontwikkeling en verandering bij de cliënt.

Speltherapeuten gebruiken specifieke middelen, werkvormen, materialen en technieken.

Ook bij andere beroepsgroepen wordt als aanvulling op de eigen werkwijze soms ook gebruik gemaakt van spel. De inzet van spel is bij de speltherapeuten echter verweven in hun basisfilosofie en persoonlijke en professionele ontwikkeling.

Context

De individuele moeilijkheden en mogelijkheden van een cliënt worden door speltherapeuten gezien in de context van de situatie. De speltherapeut richt zich op de aangemelde cliënt en de personen uit het cliëntsysteem, die voor de cliënt en/of de behandeling belangrijk zijn.

Doelgroep

Cliënten worden veelal voor speltherapie aangemeld omdat zij (dreigen) vast (te) lopen in hun ontwikkeling of functioneren.

Speltherapeuten behandelen cliënten in verband met emotionele-, sociale- en ontwikkelingsproblemen, waaronder problemen op het gebied van traumaverwerking, hechting, gedrag, persoonlijkheid, psychosomatiek en problemen in de leefomgeving. Speltherapie is geëigend voor cliënten voor wie spel een natuurlijk of bruikbaar middel is om te communiceren en voor wie spel een therapeutische ingang biedt.

Speltherapie is bij uitstek geschikt voor de behandeling van kinderen. Daarnaast biedt speltherapie goede behandelmogelijkheden voor (volwassen) mensen met een verstandelijke beperking. In de afgelopen jaren zijn methodes ontwikkeld om ook met jongeren, volwassenen en gezinnen te kunnen werken met de therapeutische mogelijkheden van spel. Speltherapie wordt in de meeste gevallen ingezet bij minderjarige cliënten. Deze cliënten kunnen niet los gezien worden van hun opvoeders en/of wettelijke vertegenwoordiger(s). In speltherapie moet daarom rekening worden gehouden met de afhankelijkheid van kinderen van hun opvoeders, een factor die specifiek is voor alle therapievormen gericht op kinderen.

Werkvelden

Speltherapeuten in Nederland zijn werkzaam in de volgende werkvelden: jeugdhulpverlening, het (speciaal) onderwijs, de geestelijke gezondheidszorg, (semi-)residentiële instellingen voor mensen met een beperking (verstandelijk, lichamelijk of communicatief), de gezondheidszorg en in vrijgevestigde praktijken.

Speltherapie is voor cliënten en verwijzers een laagdrempelige vorm van hulpverlening. In veel gevallen is er sprake van zelfverwijzing.

Voor de financiering van speltherapie kunnen cliënten in sommige situaties aanspraak doen op het door hun gekozen zorgverzekeringspakket. Binnen de GGZ is door Zorgverzekeraars Nederland geadviseerd de interventie Vaktherapie onder de verzekerde zorg te laten vallen, conform polisvoorwaarden.

In sommige andere gevallen valt speltherapie onder het door gemeenten gecontracteerde aanbod van jeugdhulpverlening.

2.2. De speltherapeutische basishouding

De speltherapeut werkt altijd vanuit een basishouding die wordt gekenmerkt door de volgende aspecten:

- Een cliëntgerichte (clientcentered) basishouding, gekenmerkt door onvoorwaardelijke acceptatie, empathie, echtheid, congruentie en transparantie;
- Een speelse basishouding, waarbij de speltherapeut inspeelt op momenten van interactie met de cliënt en zich op flexibele en creatieve wijze openstelt voor therapeutische kansen;
- Reflectie op het eigen professioneel/therapeutisch handelen van de speltherapeut
- Een positief focus op de cliënt en gerichtheid op de mogelijkheden van de cliënt;
- Het gebruik van de eigen persoon van de speltherapeut als middel, zonder daarbij professionele houding te verliezen. De speltherapeut weet gevoelens van overdracht en tegenoverdracht in de therapeutische relatie te herkennen en te hanteren;
- Een houding van meerzijdige partijdigheid tot de cliënt en de betrokkenen in het cliëntensysteem.

2.3. Theoretische basis

Speltherapie, zoals dat in de speltherapie-opleidingen in Nederland onderwezen wordt, vindt haar historische basis in de theorieën van de experiëntiële kindertherapie (Verheij, 2005).

Dit omvat de cliënt-centered therapie (Rogers, toegepast voor kinderen; Axline, 1969; en Moustakas, 1977) en de Beeldcommunicatie (Hellendoorn e.a., 1981).

Beiden gaan uit van een fenomenologische mensvisie en stellen de subjectieve ervaring van de mens centraal.

En in beide speltherapiemethoden vormen onvoorwaardelijke acceptatie, echtheid en empathie de basisattitude van de speltherapeut.

De therapeutische theorieën en benaderingen van speltherapie zijn tegenwoordig uiteenlopend. Naast de cliëntgerichte basisattitude, hebben aspecten uit onder meer de psychodynamische therapie, de cognitieve gedragstherapie, de steun gevende kinderpsychotherapie, de oplossingsgerichte therapie en de systeemtheorie een plaats in de speltherapie (Raaijmakers, 2008; Kerseboom en Nolen, 2008). Deze diversiteit in theoretische speltherapeutische benaderingen is een reflectie van het feit dat er een veelheid van therapeutische veranderingsmechanismen inherent is aan spel (Schaefer Ed., 2003).

Tal van therapeutische stromingen hebben vanuit een eigen perspectief theorieën ontwikkeld over de inzet van spel in behandeling. Zij accentueren de mechanismen van spel in relatie tot begrippen als communicatie, interactie, expressie, objectrelatie, transitionele ruimte, vrijheid en veiligheid, waarnemen, ervaren, betekenisverlening, ego-versterking, verandering en verwerking. Hellendoorn (1998) geeft aan dat in principe alle vormen en aspecten van spel in de therapie benut kunnen worden.

Mede dankzij neurowetenschappelijk onderzoek en een evidence based benadering kan steeds beter onderbouwd en aangetoond worden waarom spel en andere non-verbale en/of expressieve middelen therapeutisch werken (o.a. Solomon & Siegel, 2003; Russ & Niec, 2011). Vanuit groeiende kennis over de werking van neuropsychologische processen en de invloed van spel op cognitieve, affectieve, relationele processen en op het adaptieve en creatieve vermogen kunnen implicaties gegeven worden voor effectief handelen in speltherapie (Russ, 2004; Crenshaw, 2006; Raaijmakers, 2007; Smeijsters, 2008).

3. Taken en competenties speltherapeut

Voor de beschrijving van de taken en competenties die de speltherapeut gemeenschappelijk heeft met de andere vaktherapeuten wordt verwezen naar het beroepscompetentieprofiel vaktherapie. Gezien de bijzondere context waarin speltherapeuten werkzaam zijn, worden de specifieke taken en kennisdomeinen van de speltherapeuten hier benoemd.

3.1. Specifieke taken van de speltherapeut

- Behandelt de cliënt binnen de context van een cliëntsysteem, waarbij (de ontwikkeling van) de cliënt centraal blijft staan; betreft in dit kader familieleden en/of andere direct betrokkenen bij de behandeling van de cliënt en werkt met hen vanuit een samenwerkingsrelatie en/of ouderbegeleidende positie.
- Slaagt erin overeenstemming te bereiken over doel en werkwijze van de speltherapie met de cliënt en de betrokkenen uit het cliëntsysteem.

3.2. Specifieke kennisdomein speltherapeut

In de uitwerking van de in dit beroepscompetentieprofiel beschreven kennisdomeinen heeft de speltherapeut in het bijzonder kennis van:

Kennisdomein	Kennis, vaardigheden en houdingsaspecten
Basiskennis van het speltherapeutisch vakgebied	<ul style="list-style-type: none"> • Spelontwikkeling, theorieën over spelen en de therapeutische werking van spel.
Psychologische, medische en gedragsmatige toepassingen/ Toegepaste sociale en culturele wetenschappen	<ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkelingspsychologie, waaronder hechtingstheorie, (ortho)pedagogische en ouderschapstheorieën. • Ontwikkelingspsychopathologie en de classificatiesystemen om ontwikkelingsstoornissen te beschrijven. • (Psycho-)therapeutische stromingen en methodieken, waaronder in ieder geval experiëntiële therapie: Cliëntgerichte therapie en Beeldcommunicatie; • Psychodynamische therapie, (cognitieve) gedragstherapie, oplossingsgerichte therapie, narratieve therapie, gezinsgerichte therapie.
Algemene kennis en inzicht t.a.v. diverse thema's	<ul style="list-style-type: none"> • Werkveldspecifieke protocollen en richtlijnen (zoals meldcode Huiselijk geweld en Kinder mishandeling) en werkveldspecifieke juridische kennis (bijv. Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, familie- en jeugdrecht, privacywetgeving). • De sociale kaart, waaronder kennis van:<ul style="list-style-type: none"> ○ Jeugdhulpverleningsinstanties; ○ Pedagogische en onderwijskundige instanties; ○ GGZ instanties; ○ (J)GZ instanties;

4. Literatuur

Bij de totstandkoming van dit beroepsprofiel is gebruik gemaakt van de volgende literatuur:

Axline, V.M. (1969). *Play Therapy*. New York: Ballantine Books.

Federatie Vaktherapeutische Beroepen. (2008) *Profiel van de vaktherapeutische beroepen*. Utrecht: FVB.

Federatie Vaktherapeutische Beroepen. Beroepscode voor Vaktherapeuten

Groothoff, E., Jamin, H. de Beer-Hoefnagels, E. (2009), *Spel in psychotherapie. Theorie, techniek en toepassing*, Assen: Van Gorcum.

Hellendoorn, J., Groothof, E., Mostert, P. & Harinck, F. (1981). *Beeldcommunicatie een vorm van kinderspsychotherapie*. Deventer: Van Loghum Slaterus.

Kerseboom, R. & Nolen, A. (2008). Spelen als vak. Speltherapie in beeld gebracht. *Tijdschrift voor vaktherapie*, 4 (3), (p. 23-29).

LeBlanc, M. & Ritchie, M. (2001). A meta-analysis of play therapy outcomes. In: *Counseling Psychology Quarterly*, 14 (2), (p. 149-163).

Moustakas, C. (1977). *Speltherapie*. Rotterdam: Lemniscaat.

Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten (2008).

Beroepscode.

Raaijmakers, L. (red.) (2009). *Speltherapie in kaart. Het proces van totstandkoming van doelstellingen*. Werkgroep Vakontwikkeling, Nederlandse Vereniging van Speltherapeuten

Raaijmakers, L. (2005). *Welk bewijs is er dat speltherapie werkt?* Essay Masteropleiding Vaktherapieën, Sittard: Hogeschool Zuyd.

Raaijmakers, L. (2006). *Praktijkverkenning in de speltherapie. Inventarisatie van werkplekken en werkinhoud van ervaren speltherapeuten in Nederland ten behoeve van verder praktijkonderzoek*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën. Heerlen: Hogeschool Zuyd.

Raaijmakers, L. (2008). *Verbeeldend spel in therapie: een theoretische verkenning naar de werkzame aspecten van verbeeldend spel*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën, Heerlen: Hogeschool Zuyd.

Raaijmakers, L. (2008). *Spelen met nieuwe mogelijkheden, een gefundeerde benadering. Rapportage van een onderzoek naar de motieven die ten grondslag liggen aan het handelen van ervaren speltherapeuten*. Essay Masteropleiding Vaktherapieën. Heerlen: Hogeschool Zuyd.

Ray, D., Bratton, S., Rhine, T. & Jones, L. (2001). The effectiveness of play therapy: Responding to the critics. In: *International Journal of Play Therapy*, 10 (1) (p. 85-108).

Russ, S.W. (2004), *Play in child development and psychotherapy. Toward empirically supported practice*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Russ, S. & Niec, L. (Ed.) (2011). *Play in clinical practice. Evidenced-Based Approaches*. New York: Guilford Press.

Schaefer, C. E. (Ed.) (2003). *Foundations of Play Therapy*. Hoboken: John Wiley & Sons.

Verheij, F. (red.) (2005). *Integratieve Kinder- en jeugdpsychotherapie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum.